

Լ Ե Յ Ո Ւ Ռ Ր Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ՍՍՐԿԱՆ ՓՈՒՐԵԱՆԱԸ ԲԱՌԻՐ ՀԻՆ ՀՆԵՐԵՆԻՍ ՄԵՋ
(Ընդհանուր-Ռուս.)

72) Մանիւղի (-լի կամ -լի) (Կերս. Լամբր.՝ ԺԲ դարէն. Մ. Գօշ՝ ԺԲ դարէն, էջ 34. Մխ. Հերացի՝ ԺԲ դարէն, էջ 69, Մաշթ. ջահէ՝ ԺԳ դարէն.) ասոր meņiškā.

Մանիւղի բառին ուրիշ ձեւ մ'ալ կայ՝ մանուղի, զոր կը գործածեն փրանս, Ագաթ. (Ե դար.) Մ. Խոր. Աշխարհ. տպ. Պատկ. էջ 22, 11, Ստեփ. Սիւնեցի (Ը դար.) քովմ՝ Արծր. (Ժ դար.) եւն. եւ կը համապատասխանէ պարս. banafsā, արաբ. banafsāj եւ manafsāj, անճ. menefše եւն. բանֆուն: Անշուշտ բառս բուն պարսկերէն է եւ հին պահլաւերէնն իբր manafsak քլալու է (Justi, Bundeb. p. 66, 17 manavsak), որ հոյ շլթանց մէջ պէտք էր որ Լանուղի կամ մանուղի հնչուէր (հմտ. Խոնիճի — պար. kafš եւն.) Անկանոնութեան մանուղի եղած է բառս. հմտ. վարը՝ սաֆեր որ safser է Թագած է: Կաեւ ասորերէն բառն այս զիպաց մէջ պարսկերէնէն յառաջ եկած ըլլալու է: Աւքի կը զարնէ հօս է (յ), ինչպէս նաեւ հայոցն քով — (ն) ուր պարսկերէնն af է:

73) Մաշթոյ. (Փրանս, շառք, տպ. Աւգերեան, 1822, էջ 66. Մ. Խոր, էջ 237, 7 մաշթոյախոս — Խոր.) ԱՅԿԱ մաշթā քրոստիպոս (վարդապետ)

Վ են. բառ. այս բառին դիմաց փոփոխ կը դնէ (հիւծուած, հարիւսմաշ.) քախս կը տասանմի՛ ձիւրբատի եւ մորթատի մէջ. փրանսի քով՝ մաշթոյ գրուած է — ո՞սոս փրանսից (ԺԲ-րիչ Սխո. սա բառէն յառաջ ալ ուրիշ անոթ յիշուած է քրդ. անճից.) Մովս. Խոր. այս հիւսնդութեան «հիւծուած» ըլլալը կը յայտնէ: Ընդհանրապէս Մխիթար Հերացի (ԺԲ դար, ջերմանց Մխիթարութիւն, տպ. Վենիս. 1832, էջ 72) կը գրէ «յարոց (== այսոց)», որ մաշթոյ կոչի, եւ հուռմ — սոսոսակ (== քրոստիպոս) ասէ:»

74) Մաշթ. (Ղեւս, ԺԱ, 32 եւն. ձերմա.) ասոր. ԱՅԿԱ meškā, արաբ. mask, ասորեստ. maškū. — Ասիէ մաշիւղի՝ Մարի. Ա, 6 եւն:

75) [Մաշթ. (Ս Մակար. Թ. 42 ջլօս. Բարսեղ՝ Ե դար. Ստ. Սիւն.՝ Ը դար. եւն.) ա-

սոր. ԱՅԿԱ maškā, արաբ. mašj (մարգագետին), զոր արդէն Արամացիք (տես Fränkel, p. 129) պարսկերէն կրնան: Հմտ. արսկ. marj տեսակ յը խոտ (Vullera: «genus graminis quod bestiae pascentes libenter vorant» եւ marjāz այն տեղն ուր marj կը բուսնի, մարգագետին. քրդերէն՝ mirtk, Գ. mergha (Justi-Jaba, Diet). Ասոց հիշի է անշուշտ հին-իրանեան marja բառ մը՝ զոր կ'ենթադրեմ թէ կը գտնուի յԱւեստա, Վեր. Բ, 26. hadra marjā avastaya (հին մարգեր կաղմէ:)

76) Մաշթ. (Հուռմ. ԺԳ, 7. մաշթոս, Մատթ. Ե, 46.) ասոր. ԱՅԿԱ maškā, եբր. מֶשֶׁךְ, արաբ. مَسْكٌ maks (արամերէնէն, Fränkel, p. 283.) ասորեստ. maksu:

77) [Մաշթոս, մշխոստի հոտ ունեցող (Գիրք Վաստակոց՝ ԺԳ դար, տպ. Վենիս. 1877, էջ 100, 10 եւն. Աւաքել Գաւրիֆ.՝ ԺԵ դար.) Դիլ. ասոր՝ իմաստի տարբերութեան պատճառաւ՝ գփուարաւ կրնան ասոր. ԱՅԿԱ maškā (թարսե, ձիթապողոյ կորդի սակ) եւ արաբ. mašj (մորթոյ փապարաքի սակ եղած ջուրը) բաներու հետ նոյն ըլլալ:]

78) [Միւլանոյ, Անիւլանոյ, Անիւլանոյ. (Բուգ. էջ 123, 1 եւն.) թէեւ — յ կը վերջաւորի, բայց ասորերէնէ չէ, զք meškāz կ'ըսէ, այլ = յուն. μαχανή, μάχανον, μαχαναία. Հմտ. արաբ. manjanīq, լատ. machina եւ manganaum.]

79) Մաշթիւղի (Ե) (տես. ԴԲ.) = ասոր. malvaše կենդանակերպք: Այս բառն լոկ տառադարձութիւն է ասորոյն: Տես Wiener Zeitschrift IV, p. 191—92.

80) Յմաշթ (արմ. է.—) τραπέλαφος (Յոր. ԱԹ, 1), ծրսէ (Երկ. Օր. ԺԳ, 5.) Մ. Խոր. ասոր. ԱՅԿԱ yahmūra, եբր. יחמור yahmur, արաբ. ياحمور yahmūr. — Հայերէնին մէջ «յամաւոր» կը սպասուէր փխ «յամաւոր»:

81) Յմաշթի (Երկ. տպ. Վենիս. 1859, էջ 21.) նմաշթի (անգ. էջ 123 եւ 140.) ասոր. ԱՅԿԱ našāyā, մանգ. našōrāyā, արաբ. ناصراي našāraī, ԴԲ. našāra քրիստոնեայ:

Այլուր կը գործածուէ նաշթիւղի = Našarajnos Մարի. Ա, 24. Našaraios Մատթ. Բ, 23: Վերջաւորութիւնը (—ութիւն) հայերէն է:

82) [Վեւ. (անհայրմ) կէտ, նշան. (Մ. Խոր., Երիթմ՝ Ե դար. Յովհ. Մաթիէ՝ Է դար. Գր., Լուս., Շարահան.) ասոր. ԱՅԿԱ nišā նպատակ (պարսկերէնէն):

Հայերէնը պարսկերէնէն թէ ասորերէնէն

աւելուած է: Հմմտ. հայերէն նշան = պրս. nišān.]

83) Շ-բ-բ (արմ. --) Մատթ. ԺԲ, 8 եւն. սասր. ארבעה שבועות, եբբ. רבוע שבועות, որմ. յուն. σαββατων եւն. bb տառերն այլա-կերպերով՝ եղած է պապ. šanbat (Schik. Gum. Vij, p. 267), պարսկ. šanbat եւ šanba, եթովպ. sanbat եւն: Հմմտ. Nöldeke, Pers. Studien, II, p. 37.

84) Շ-բ-բ, սամարացի. (Զգոն՝ և դար.) շ-բ-բ-ն (Ա. Մակ. Գ. 10. Էւսեբ. Գրոն՝ և դար, Անտ. Շիրակ. էջ 22.) շ-բ-բ-ի-ն (ա-ղանդ, Կիւրեղ Երուսաղ. և դար.) խառնակ ձեռ. մին է սասորերէն šamrāyā եւ յուն. Σαμαρείτης բառերէն:

Հմմտ. սամարացի Տաւարեւոց Մատթ. Ժ, 5՝ նագած Տաւարեւելն:

85) [Շ-բ-բ կամ շ-բ-բ (արմ. •) (Մ. Խոր. էջ 227, 14. Թովմ. Արծր՝ Ժ դարէն, Պեղարք. 1887, էջ 66, 13) զգուարա կրնայ նշն ըլլալ յԵՐԵՄՈ (յբ.) բառին հետ, որ անգամ մը կը գործածուի թարգմ. մը մէջ եւ զգուարա սեմական է: Նշանակութիւնն ալ միմիկ է, բայց՝ ինչ ալ ըլլայ՝ ոչ "շամիրուր,"]

86) Շ-բ-բ (արմ. Ի--) Ճամբայ տրիօս Մատթ. Գ, 3. արաբներ, հեպ, חֶבֶרֶס Բ Կոր. ԺԲ, 18. Բուզ. էջ 23, 6. սասր. ארבעה שבועות, արաբ. sabil.

87) Շ-բ-բ (կամ շ-բ-բ, սեռ. շ-բ-բ և շ-բ-բ-ն) պատուական քար մը σάπφειρος (եղբ. ԻԵ 18. ԱԺ. 11. Յայտն. ԻԱ, 19. Եղբ. ԻԳ, 10. Յար. ԻԵ, 16.) սասր. ארבעה שבועות, եբբ. רבוע

Հու միայն կը սեմնենք շ փն. Ծ: Վեւ. Բառ. կը յիշէ իբրեւ ուղղական շ-բ-բ, անշուշտ շ-բ-բ և (յետոյ) շ-բ-բ սե-ականաց պատճառաւ:

88) Շ-բ-բ (նաեւ շ-բ-բ, արմ. Ի) փող. (Ագաթ. Զգոն, և դարէն) սասր. ארבעה שבועות, եբբ. רבוע հմմտ. ארבעה שבועות? = արաբ. اربعه

Վեւ. Բառ. կը յիշէ ուղղական շ-բ-բ, շ-բ-բ, սեռ. շ-բ-բ և շ-բ-բ:

89) Շ-բ-բ (արմ. Ի) (Մարկ. Ե, 3 եւն.) սասր. ארבעה שבועות.

Հայերէնը ձեւը բարորոյն նման է սասորերէնին, եթէ նաեւ հետեւեցրնէր. որ շ-բ-բ նախնական ձեւ էր *շ-բ-բ և այլ փերցոյս* շ-բ-բ: Սակայն հմմտ. նաեւ թալմուտ, Արժնայն

90) Շ-բ-բ, փողոց, վաճառանոց. (Ոսկի. ԺԲ դարէն ետք. Մատթ. Ուռհայեցի՝ ԺԲ դարէն. Բարսեղ Մաշկ. ԺԳ դարէն.) սասր. ארבעה שבועות (պահլաւ. šaka, տեւ Pabl. Paz. Gloss, p. 214.) արաբ. سوق suq (արամերէնէ, Fränkel, p. 187.)

91) Շ-բ-բ (արմ. Ի--) (Մատթ. Զ, 28 եւն.) եբբ. רבוע שבועות, սասր. ארבעה שבועות, յար. ארבעה שבועות (աւելի հաստատուն է Կ գրերն քան Ա.) արաբ. ربيع, Հմմտ. յուն. αριβιον (Լակ. Ges. Abb. p. 227.)

Եգիպտական ծագումն ունի բառն: Տեւ Brugsch, Hieroglyph. Wörterbuch, IV, 1314/15, Erman, ZDMG. XLVI, p. 117.

92) Շ-բ-բ (արմ. Ի) փնթիթ (sesamum) (Ներս. Շարհ.՝ ԺԲ դարէն. Ստանհնէցի՝ ԺԱ դարէն. Բ-ժԳ. ԺԳ—ԺԵ դար.) սասր. ארבעה שבועות.

93) Շ-բ-բ կամ շ-բ-բ (արմ. Ի) մարմնակալ (corporal) և սրբիչ պատարագի. (Մաշկոց ջահ. ԺԳ դար.) սասր. ארבעה שבועות.

94) [Շ-բ-բ. օծանելիք աչաց, իբրեւ սասր. բերութիւն ընթերցուածոց հայ գեւ. (xallárhoion) բառին (Ի Յայտն. Գ. 18.) կը յիշէ Յակոբ ջահ. (ԺԳ դար.) սասր. ארבעה שבועות, որմ. արաբ. اربعه (Fränkel, p. 262.)

Պէտք է սասորերէն արցնել երկրորդական ձեւ մ'նթագրել րոյ արմատէն: Հայերէն բառն այլուր չէ գործածուիր:]

95) Շ-բ-բ, սեպոյր. շ-բ-բ, շ-բ-բ, սեպոյր քսել երեսին. (Եղեկ. ԻԳ, 40. Ոսկեր. և դարէն, եւն.) սասր. ארבעה שבועות, նսֆրա գեղեցկութիւն, šappir գեղեցիկ:

Շ-բ-բ կը նմանորակ ձեւ մըն է: Ոսկեր. Ա. (այ. Վեւեւ. 1862), էջ 66, 22 (Մեկն. Ա Տիմ., 8) "է շոյց-դրեցն" խօսքին ուրիշ ընթերցուած մ'ալ կայ "է շոյց-շուրեց": Խնդիր է թէ պէտք չէ հոս ալ "շուրեցն" կարգալ:

96) Ո-բ-բ (արմ. --) (Մատթ. ԻԵ, 62 եւն.) սասր. ארבעה שבועות, արաբ. اربعه (արամերէնէ, Fränkel, p. 277.)

97) [Շ-բ-բ (արմ. •) Մատթ. ԻԳ, 23. Ես. ԻԵ, 25, 27, 28.) սասր. ארבעה שבועות, եբբ. kammōn, պունիերէնի չափս, արաբ. kammān, յուն. κόμινον, լատ. cumān, գերմ. Kümmel եւն. (Lōw, Aram. Pfl. p. 206.)

Հայերէն բառն իւր սկզբուն է հնման

պատճառաւ ուղղակի ասորերէնէ առնուած չի կրնար ըլլալ:]

98) [Գրչոյս. (արմ. է-ս) (Միք. Ջ. 11. ՅովՏ. կաթ. Ժ գար. Եղեկ. ԺԳ—ԺԳ գար.) Դոյրսոյնի (Սիւր. սոյ. Պետր. 1879, էջ 147, 5 վ. ուր Վ Պոլսոյ սպազորութիւնը էջ 231, 1 Դոյրսոյնի ունի.) Դոյրսոյնի (Անու. Շի-րակ., Տրտ. Պատկան. էջ 29, 2), սպասուի եւ Դոյրսոյնի (Կովեր. Ե գարէն.) ասոր. ՆԾԻՏ կարգալու է ՆԾԻՏ payūsag կամ paivašag, պարսկ. payūza?, paivaža (Lag., Ges. Abb. 74.) Կրացիերէն՝ pavasaaki (Տայերէնէն մտած:) — Դրագուրի պարսկական է:]

99) [Գրչոյս. (արմ. է) չունի ուղղակի կապ արարերէն կայ babaxā կամ babγā բառին, վասն զի արդէն փրկն եւ Սուտ-Կախութիւնէս (Ե զար) կը գործածեն: Կրնայ նախ ասորերէնէն առնուած ըլլալ: Հմմտ. ասորերէն Սուտ-Կախութիւնէս, էջ 211, 9 անգամ մը ՔԵՏ Փտտաκοι (ՔՅԵՏ Բ տեղ.) Արեւոյք անուան թրուշ-նայն Տետ ճոխու ճամբով Բարեղունի Կրացէն Ա-սորիք եւն. անցած է: (Կրտսէրէն:)]

100) Պրչոյս (արմ. է) ճամբայ (Բուզ. էջ 18, 6—7 եւն.) ՔՆԾԻՏ plāiā յուն. πλατεία, լատ. platea, գոթ. plarjja, գերմ. Platz եւն: Թանարէնէն առնուած է Տայերէնք թէ ասորերէնէն:]

101) Պրչ. (արմ. է-ս.) 1) Թփուսք, մու-ցաք, անտառակ (փրկն, Թովմ. Ածր. 2.) Աբ. Պրչի = πράξεις (των άποστόλων) (Գրչոյս Առա-քելոյք Ոսկ. ՅովՏ. Բ. ՅովՏ. Իմաստ. Բ զար. եւն.) Հմմտ. Կրչոյսոյնի եւն. = πράξεις αὐ-τῶν (Եփրեմ., սոյ. Վ ենեա. 1833, Գ, էջ 117/8, Առաքելոյք անվաւեր պատմութիւնք. 3) Պրչի. գլուխ, Տասած. (Գաւիթ փրկսոխ. սոյ. Վ ենեա. 1833 յաճախ. Ե գարէն.) Կերիլնի՝ Տրեարէն քրՏ, ԱրՏ pāreḡ, perqā Տասած (գրքի.) ասոր. perqā կոոր (մը նիւթ:)

Թանարէնէն առնուած է Տայերէնք թէ ասորերէնէն:]

101) Պրչ. (արմ. է-ս.) 1) Թփուսք, մու-ցաք, անտառակ (փրկն, Թովմ. Ածր. 2.) Աբ. Պրչի = πράξεις (των άποστόλων) (Գրչոյս Առա-քելոյք Ոսկ. ՅովՏ. Բ. ՅովՏ. Իմաստ. Բ զար. եւն.) Հմմտ. Կրչոյսոյնի եւն. = πράξεις αὐ-τῶν (Եփրեմ., սոյ. Վ ենեա. 1833, Գ, էջ 117/8, Առաքելոյք անվաւեր պատմութիւնք. 3) Պրչի. գլուխ, Տասած. (Գաւիթ փրկսոխ. սոյ. Վ ենեա. 1833 յաճախ. Ե գարէն.) Կերիլնի՝ Տրեարէն քրՏ, ԱրՏ pāreḡ, perqā Տասած (գրքի.) ասոր. perqā կոոր (մը նիւթ:)

102) Ս-բա, ծեր, (լատ Վ են. Բառ. փայն անգամ մը գործածուած՝ առ Եւսեր. Եղլ. Պամ., (Ե գարէն, սոյ. Վ ենեա. 1877, էջ 499, 16 վ. ուր յոյն բնագիրն է ձ քրսβύτγς.) ս-սոր. ՔՆԾ ՅԱՅԱ.

Ս-բիտ տեղ կրնար նաեւ սօբոյ գրուիլ:

103) Ս-խոյ. (արմ. է-ս.) պատերազմի կացին. (Բուզ. էջ 232), սակէ սփրսոր, զե-նեալ սակրով. (անդ, էջ 118, 17. 204. 232.) կոյ նաեւ սփռ (Մ. Խոր.) արամերէն Քրչոյք ուստի արաք. ܣܘܬܐ sōqūr (Fränkel, p. 84.) լատ. securis(?)

104) [Ս-դոր. սոպորոյն, կողով. (Ես. Գ. 26. Գաղ. Փարսի. Ե զար. Մ. Կաղանկ. էջ 144, 7 վ. 174, 2.) արաք. ՔՆԾՏ sešā (կամ sašā?) արաք. Կն կողով:

S. Fränkel է Թերթին Kuhn's Literaturblatt, I, 416 այս բառերն՝ օգնութեամբ պարսկ. sabad, արաք. ܣܒܐ sabada բա-ռերուն՝ Տնագոյն պարսկ. sapatէ մը Ա-ռաջ կը բերէ, որմէ առնուած է նաեւ Տայերէնք:]

105) Ս-տուոյ (արմ. է) Մտտի. Գա Յ (ծ ձնթոլոս) Գ, 10 (Տատան կոչական) եւն. ա-սոր. ՔՆԾՏ sašānā.

106) Ս-էրէ, վերալ, գընդն մազերը կարէ. (Փրկն՝ Ե գար. Ստեփ. Սիւնեցի՝ Բ գար. Արիտա. Լատարով՝ Ժ Ա զար.) ասոր. ԴԵՏ sarrat ածիլեց:

107. Սիւն (արմ. ս.) (Տին ու յաճախ գործածուած.) չի կրնար ելլ. յիշել ձընար սե-ղան բառն ըլլալ:]

108. Սեռ. անուոյ լիսուն (Սիրաք. Է, 2, 5 մջան. Փրկն, Ստ. Սիւն.) ասոր. ՔՆԾՏ sarnā (բազ. ձեւ. sran, sreu?)

Հմմտ. սեռ-մջան, λόγος, Բամբ. նաեւ լեռն = սեռ, բայց գրականօրէն լե-ռն (Վ են. Բառ. կը յիշէ փայն Աբ. Լ-սանէ, Լ-սան) = ընդդ, սօն/սոլոս. — Տայերէն = տան լի տեղ՝ յաջորդ չի պատճառաւ է:

109) Սէ (արմ. ս) մեղմ հով (Արամի-սոյ. Վ ենեա. 1862, էջ 204. Եղեկ, սոյ. Վ ենեա. 1826, էջ 92, Ե գար.) ասոր. ՔՊԿ թիզ հով. արաք. թիզ հով (արամերէնէ, Fränkel, p. 285, ասորեայ. թիզ.)

Սէ բառին ու տան անկանոնութեամբ մտած է փր. 2 տառի, ինչպէս նաեւ Կ փր. է: Թերեւս Տայերէն ի՛ն արաք. ܣܘܬܐ sōq հով բառին Տետ արամերէն ձեւէ մը յառաջ եկած է, որ = տառով կը սկսէր:

(Շ-բառնիլէ:)

